

STATSMINISTERENS FOREDRAG PÅ STORD 30. SEPTEMBER 1978

REGJERINGENS SYSSELSETTINGSPOLITIKK

Det er i høst 45 år siden Arbeiderpartiet hadde sin største og mest betydningsfulle valgseier. Valget foregikk på en tid hvor massearbeidsløsheten herjet i Norge og i resten av den industrialiserte verden. Hver tredje fagorganiserte gikk ledig. Slogordet i valgkampen var: "Hele folket i arbeid". Den klare forpliktende holdningen til å skaffe jobber til alle var den viktigste årsak til den masseoppslutning som Arbeiderpartiet fikk den gang.

- 2 -

I årtiene som fulgte har sysselsettingspolitikken vært et hovedmål for arbeiderbevegelsens samlede økonomiske politikk.

Gjennom mye av etterkrigstiden gjennomgikk Norge sammen med resten av industrilandene en lang og rik vekstperiode.

Fordi vi sto overfor en bred internasjonal økonomisk vekst, var vanskene ikke de største med å holde sysselsettingen oppe i det enkelte land.

Vi ^{trodde} - noe forhastet og uriktig viste det seg seinere - at massearbeidsløshet var noe som hørte historien til. Vi trodde at den fulle sysselsetting kunne opprettholdes over lengre tid, både fordi arbeiderbevegelsen i industrilandene nå var en langt sterkere maktfaktor bak dette kravet, og også fordi økonomer og politikere visste mer enn tidligere om hvordan en slik politikk skulle sikres.

Men vi tok feil. Vi tok alle feil, i alle land, i alle partier og alle næringsgrupper. Tallenæs mørke tale bekrefter dette. Det er i dag om lag 17 millioner mennesker som går uten arbeid i de vestlige industrilandene. Omtrent slik har forholdene nå vært i flere år. Og det er små utsikter til at vi vil kunne få noen bedring i 1979, og trolig heller ikke i 1980.

En arbeidsløshet av dette omfang ville, hvis den også hadde rammet Norge, betydd at vi ville hatt om lag 100.000 ledige. Tallet ligger nå, som kjent på omkring 20.000. Vi har som et av de meget få vesteuropeiske land, klart å stoppe massearbeidsløsheten ved landets grenser. Dette har vært en målsetting for Regjeringens politikk. Gjennom et stort antall politiske virkemidler og tiltak har vi lyktes i å holde hjulene bedre igang enn i nesten noe annet land.

Den internasjonale økonomiske krise vi nå er inne i, ble opprinnelig vurdert som et kortvarig tilbakeslag. Hele den internasjonale økonomiske ekspertise sto bak en slik vurdering. På denne bakgrunn mente Regjeringen at det var en nødvendig og riktig løsning å bruke betydelige midler av landets økonomiske ressurser til å sikre jobber for alle.

Men det kostet, Alt i alt har staten i de siste 3 år brukt 6.700 millioner kroner til låne- og støttetiltak og kapitaltilskott til norsk industri. Hertil kommer ca. 1.500 millioner kroner i garantier.

Bevilgningen til låne- og støttetiltak og kapitaltilskott utgjør gjennomsnittlig for hele industrien 5-6.000 kroner pr. årsverk i årene 1976-78. For dem som er sysselsatt med nybygginger i verftsindustrien utgjør beløpet 35-40.000 kroner.

pr. årsverk.

Det dreier seg altså om store beløp. Men jeg vil understreke at midlene er disponert i en planmessig politikk for å sikre sysselsettingen.

Da det i fjor ble klart at vi sto overfor en lengre og mer dyptgående internasjonal krise, ble det samtidig klart at vi kunne ikke føre videre sysselsettingspolitikken på samme måte som vi hadde gjort inntil da. Det ville ført landet opp i en situasjon hvor vi vilje ha risikert å miste styringen i den økonomiske utvikling. Og vi ville kunne opplevd problemer i forbindelse med landets økonomiske uavhengighet i forhold til internasjonale kapitalmarkeder.

Ingen ansvarlig regjeringe kan føre et land inn i en slik situasjon.

Derfor måtte vi skape et nytt grunnlag for en politikk

som kan bringe landet mest mulig usåret gjennom den krevende perioden vi nå er inne i. Det vanskeligste og mest påtrengende behov har vært å redusere økingen i priser og kostnader i Norge. Vi har i de siste par år opplevd det smertefulle at fordi priser og kostnader i Norge har økt mer enn i de landene vi konkurrerer med, har norske bedrifter tapt andeler av sin avsetning internasjonalt og i Norge.

Fordi vi har økt våre inntekter så raskt, men også fordi vi har hatt en så høy sysselsetting, har presset på våre kostnader blitt for stort. Det positive ved denne utviklingen er naturligvis at folk i Norge har hatt gode år, med betydelig større øking i sine reelle inntekter enn de aller fleste andre land i Europa. Den nye jamstillingspolitikken i jordbruket er én del av dette. Den sterke realinntektsveksten i industrien

er en annen del. I årene fra 1974 til 1977 økte norske industriarbeidere sin reelle kjøpekraft med om lag 16 %. I Sverige og i Vest-Tyskland var økingen 7 %, i Danmark 12 %, mens realinntektene i Storbritannia i disse årene gikk ned med 2 %.

Men vi kan ikke i det lange løp fortsette en slik vekst i inntekter, når det innebærer at produktene våre etter hvert blir for dyre.

Derfor står vi nå overfor det enkle, men i praksis krevende valg. Enten å sette en effektiv sperre for videre vekst i priser og kostnader og på den måten kunne trygge arbeidsplassene i utsatte næringer, eller å ta ut inntektsøkinger og samtidig prise oss ut av markeder slik at vi må akseptere at et stort antall norske industriarbeidere mister jobbene.

Å treffe valget for en regjering gått ut av Arbeiderpartiet er enkelt. Men å sette i verk de nødvendige tiltak for å følge opp dette valget er i praksis ikke bare enkelt. Den frie forhandlingsrett er en av de grunnleggende faktorer i vårt demokratiske samfunn. Det er derfor ikke enkelt for Regjeringen å måtte gripe til et tiltak hvor denne rett blir suspendert i vel 1 år fram til utgangen av 1979. Men når vi ser at hele den mekanismen vi har for å fastlegge inntekter og priser i industri, i jordbruk, fiske og varehandel, ikke greier å skape den tilpasning av inntekts- og kostnadsutviklingen som er nødvendig for å holde sysselsettingen oppe, har ikke Regjeringen kunnet se noen annen løsning enn den som er truffet.

Nå vil kanskje noen spørre om pris- og inntektsstoppen er en slags garanti for at ingen lønnstaker vil bli sagt opp

eller permittert i den aktuelle perioden. Jeg skulle ha ønsket at problemene hadde vært så enkle at jeg kunne gi en klar og ubetinget garanti for dette.

Men de økonomiske problemene knyttet til arbeidsløsheten ute i Europa og Nord-Amerika er såpass alvorlige og vanskelige at vi ikke kan løse dem automatisk bare med slike generelle tiltak. Videre må vi akseptere at kostnadsutviklingen i Norge gjennom de siste par årene er kommet såpass i utakt med resten av industrilandene, at vår konkurransesituasjon i en del næringer er kritisk. Det vi tar sikte på gjennom inntektspolitikken i det kommende år er å vinne tilbake noe av vår konkurranseevne.

Enkelte skanser er tapt. Enkelte norske bedrifter som arbeider i internasjonal konkurranse vil i dag måtte konstatere at de ikke er konkurransedyktige.

Vi må derfor godta at vi i tillegg til hovedlinjen i sysselsettingspolitikken, med å bevare og trygge eksisterende arbeidsplasser, også må være forberedt på å ta omstillinger på slike områder hvor vi ikke er konkurransedyktige nok.

Skipsbyggingsindustrien sliter kanskje mer enn noen annen industrigren med disse problemene. Her står vi overfor en industrigren som er rammet av en dypere internasjonal krise enn andre deler av vårt næringsliv, kanskje med unntak for skipsfarten.

Vi må se i øynene at vi ikke kan opprettholde det antall arbeidsplasser som vi i dag har i skipsbyggingsindustrien. De utredninger som har vært foretatt, og hvor representanter både for myndigheter, bedriftsledelse og de ansatte har vært med, bekrefter dette.

Det finnes simpelthen ikke oppdrag nok til, at den kapasitet vi i dag har kan utnytted.

Regjeringens arbeid med skipsbyggerienes problemer i denne vnaskelige fasen skjer i samsvar med det vedtak Stortinget fattet før sommerferien. Vi går løs på problemene på to fronter. For det første vil det bli stilt betydelige beløp til rådighet for å gjøre det lettere for norske verft å få nye kontrakter. Samtidig vil det bli en betydelig offentlig medvirkning til at skipsbyggerier kan omstille sin virksomhet til andre produkter enn skip.

For inneværende år er det bevilget 10 millioner kroner i støtte til forskning og utviklingsprogrammer i skipsindustrien og 40 millioner kroner til omstillingslån for denne industrien. Videre vil det bli gitt pristilskott på 10 % av kontraktssummen for skipskontrakter som inngås fra 1. juni i år og fram til

utgangen av neste år, til et samlet beløp av 450 millioner kroner. Dessuten har vi økt disponible beløp for rentestøtte ved salg av skip til utviklingsland med inntil 100 millioner kroner.

I verkstedindustrien i Norge er det fortsatt et stramt arbeidsmarked med liten ledighet og mange steder mangel på folk. Jeg tror det er vanskelig å unngå at vi i det kommende året får større bevegelse på dette arbeidsmarkedet enn vi tidligere har vært vant til. Det er en nødvendig følge av

den omstillingsprosess som vi må gjennom.

Bak det hele, som en neste forsvarsskanse, har vi en beredskapsplan for direkte sysselsettingstiltak som ialt vil kunne omfatte 25.000 personer.

Når jeg utdyper disse spørsmålene her på Stord, har dette naturlig nok sammenheng med den viktige rolle som skipsbyggingsindustrien spiller for sysselsetting og næringsliv her i kommunen og i nabolagene.

Jeg kan ikke gi noe tilsagn om at den sysselsetting og virksomhet som man i dag har ved Stord verft vil kunne opprettholdes uforandret. Dette er i første rekke et spørsmål om det finnes oppdrag og om konkurransedyktighet, hvor kostnadsnivået, arbeidskapasitet, framdriftsplaner m.v. er med og bestemmer hvor kontrakter plasseres. Men det jeg kan gi et tilsagn om fra Regjeringen er at de tilgjengelige finansieringsordninger, støttetiltak,

omstillingsordninger og andre virkemidler som tar sikte på å holde sysselsettingen oppe, skal anvendes på de problemer som måtte oppstå i dette distriktet, med sikte på å lette de omstillings- og overgangsproblemer som måtte utvikle seg her.

Til slutt vil jeg gjerne illustrere noe av størrelsesordenen ved de samlede omstillingsproblemer som norsk økonomi står overfor. Vi regner alt i alt med at vi i 1979 skal kunne greie å opprettholde vår samlede levestandard på om lag samme nivå som i år, hvilket vil si også om lag på samme nivå som i fjor. Noen grupper vil få en reell bedring i kjøpekraften av sin inntekt. Det gjelder i første rekke minstepensjonistene, det gjelder også barnefamilier med lave inntekter.

For den store masse av inntektstakere med vanlige inntekter, vil den samlede kjøpekraften bli om lag som i fjor,

men for alle som ligger over gjennomsnittet vil vi til neste år som i år måtte se en nedgang i den reelle inntekt.

Med andre ord, uttrykt i den samlede levestandard er ikke våre omstillingsproblemer vanskeligere enn at vi skal forsvare den tross alt meget høye standard som vi nå befinner oss på. Men dette forutsetter at alle retter seg etter prinsippene i den inntektspolitikk som det er lagt opp til. Hvis noen som måtte ha muligheter for det, bryter ut, vil lett andre følge etter. Da vil vi fort miste den muligheten vi har til å igjen gjøre våre eksportindustrier så konkurransedyktige i framtiden som de har vært tidligere, og som de må være for å gjøre det mulig å holde full sysselsetting i alle næringer i hele Norge.